

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 27 lipca 2022 r.

BADK.DPK.133. 100.2022 MKo

P10-45/22	Data wpływu petycji 20 czerwca 2022 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 27 lipca 2022 r.

KODEKS KARNY

TEMAT

**PRZESTĘPSTWA PRZECIWKO BEZPIECZEŃSTWU
W KOMUNIKACJI – ZAOSTRZENIE KARALNOŚCI**

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja indywidualna

Bogdan Gasiński.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany art. 178 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, poprzez zaostrenie kary pozbawienia wolności dla sprawcy, który popełnił przestępstwo określone w art. 173, art. 174 lub art. 177 znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia oraz uznaniu, że czyn opisany w tym przepisie może zostać popełniony wyłącznie umyślnie.

UZASADNIENIE WNOSZĄCEGO PETYCJE:

W opinii autora petycji należy zmienić art. 178 Kodeksu karnego, gdyż spowodowanie śmierci w wypadku komunikacyjnym lub sprowadzenie katastrofy w ruchu lądowym gdy sprawca był nietrzeźwy lub pod wpływem środka odurzającego nie może być traktowane jako przestępstwo, które można popełnić nieumyślnie.

Wnoszący petycję wnioskuje, aby przestępstwa określone w art. 173, 174 i 177 były przestępstwami wyłącznie umyślnymi tj. takim, których sprawca ma zamiar popełnienia czynu, to jest chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia, na to się godzi poprzez niezachowanie ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że możliwość popełnienia tego czynu przewidywał albo mógł przewidzieć.

Ponadto petytor postuluje zaostrenie kary za popełnienie przestępstwa określonego w art. 178 Kodeksu karnego w taki sposób, aby przewidziana za nie kara odpowiadała karze za zabójstwo określonej w art. 148 Kodeksu karnego.

Zaproponował nową treść art. 178 Kodeksu karnego o następującym brzmieniu:

„§ 1. Jeżeli sprawca popełniający przestępstwo z artykułu 173 § 3 k.k., art. 177 § 2 k.k. znajdował się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego – podlega karze pozbawienia wolności określonej w art. 148 § 1 k.k.”

„§ 2. Jeżeli sprawca popełniający przestępstwo z art. 173 § 1 i 2, art. 174, art. 177 § 1 znajdował się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia – sąd orzeka karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisanie sprawcy przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę.”

STAN PRAWNY:

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) w art. 42 ust. 2 stanowi, że każdy przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania. Może on w szczególności wybrać obrońcę lub na zasadach określonych w ustawie korzystać z obrońcy z urzędu.

Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz. U. z 2022 r. poz. 1138 ze zm.) dalej: „k.k.” w art. 9 § 1 i 2 określa, na czym polega umyślne lub nieumyślne popełnienie czynu zabronionego.

Czyn zabroniony popełniony jest umyślnie, jeżeli sprawca ma zamiar jego popełnienia, to jest chce go popełnić albo przewidując możliwość jego popełnienia, na to się godzi (art. 9 § 1).

Zgodnie z art. 9 § 2 czyn zabroniony popełniony jest nieumyślnie, jeżeli sprawca nie mając zamiaru jego popełnienia, popełnia go jednak na skutek niezachowania ostrożności wymaganej w danych okolicznościach, mimo że możliwość popełnienia tego czynu przewidywał albo mógł przewidzieć.

Na mocy art. 148 § 1 kto zabija człowieka podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

Kodeks karny w rozdziale XXI normuje, przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji, należą do nich: sprowadzenie katastrofy w ruchu drogowym (art. 173), jej bezpośredniego niebezpieczeństwa i przygotowania do jej sprowadzenia (art. 174). Do tych przestępstw zalicza się również: spowodowanie wypadku w ruchu (art. 177), prowadzenie pojazdu mechanicznego w stanie nietrzeźwości, pod wpływem środka odurzającego lub po cofnięciu uprawnień do prowadzenia go (art. 178 i 180a). Przepisy (art. 180) określają również odpowiedzialność dyspozytora dopuszczającego do ruchu pojazd zagrażający bezpieczeństwu w ruchu oraz osób, które prowadzą czynności związane z zapewnieniem bezpieczeństwa w ruchu w stanie nietrzeźwym lub pod wpływem środka odurzającego.

Zgodnie z **art. 173** kto sprowadza katastrofę w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym zagrażającą życiu lub zdrowiu wielu osób albo mieniu w wielkich rozmiarach, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Jeżeli zaś sprawca działa nieumyślnie – podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. Jeżeli następstwem katastrofy (spowodowanej umyślnie) jest śmierć człowieka lub ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób, sprawca podlega karze

pozbawienia wolności od lat 2 do 12 (zaś w przypadku katastrofy spowodowanej nieumyślnie sprawcy grozi kara od 6 miesięcy do 8 lat pozbawienia wolności).

Przestępstwo spowodzenia bezpośredniego niebezpieczeństwa katastrofy w ruchu ureguluje **art. 174**, który stanowi: kto sprowadza bezpośrednio niebezpieczeństwo katastrofy w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Zaś jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Karalne w tym przypadku jako przestępstwo jest zachowanie sprawcy, które w danych okolicznościach może bezpośrednio, czyli realnie, z dużym prawdopodobieństwem zagrozić naraz wielu osobom albo mieniu w wielkich rozmiarach.

Zgodnie z **art. 177** - spowodowanie wypadku w ruchu - kto, naruszając, chociażby nieumyślnie, zasady bezpieczeństwa w ruchu lądowym, wodnym lub powietrznym, powoduje nieumyślnie wypadek, w którym inna osoba odniosła obrażenia ciała określone w art. 157 § 1, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

Jeżeli następstwem wypadku jest śmierć innej osoby albo ciężki uszczerbek na jej zdrowiu, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Jeżeli pokrzywdzonym jest wyłącznie osoba najbliższa, ściganie przestępstwa określonego w § 1 następuje na jej wniosek.

Art. 178 stanowi o zaostrzeniu karalności wobec sprawcy katastrofy lub wypadku. Skazując sprawcę, który popełnił przestępstwo określone w art. 173, art. 174 lub art. 177 znajdując się w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia, sąd orzeka karę pozbawienia wolności przewidzianą za przypisane sprawcy przestępstwo w wysokości od dolnej granicy ustawowego zagrożenia zwiększonego o połowę, a w wypadku przestępstwa określonego w art. 177 § 2 w wysokości nie niższej niż 2 lata, do górnej granicy tego zagrożenia zwiększonego o połowę.

PRACE LEGISLACYJNE:

Do Sejmu 22 lutego 2022 r. wpłynął rządowy projekt ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw. Projekt dotyczy wzmocnienia ochrony prawnokarnej przed najcięższymi kategoriami przestępstw przez zaostrzenie odpowiedzialności karnej za: najpoważniejsze przestępstwa przeciwko wolności seksualnej, w szczególności na szkodę małoletnich; przestępstwa drogowe popełniane w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego; przestępstwa popełnione w ramach organizowanych grup przestępczych (druk sejmowy 2024).

Sejm na 58. posiedzeniu 7 lipca 2022 r. uchwalił ustawę, która 8 lipca 2022 r. została przekazana do Marszałka Senatu w celu dalszego procedowania.

W uzasadnieniu do projektu ustawy podniesiono, że „umyślne i wysoce naganne naruszenie reguł ostrożności przez sprawcę wypadku lub katastrofy komunikacyjnej, polegające na prowadzeniu pojazdu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego, uzasadnia podwyższenie obostrzenia kary, o którym mowa w art. 178 § 1 k.k. Obecnie sprawcy wypadku z następstwem śmiertelnym lub postaci ciężkiego uszczerbku na zdrowiu popełnionego w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego należy wymierzyć karę nie niższą od 2 lat pozbawienia wolności, a w przypadku nieumyślno-nieumyślnej katastrofy nie niższą tylko od 9 miesięcy pozbawienia wolności. Projekt likwiduje tę lukę prawną, przewidując jednolite obostrzenie kary dla ciężkich wypadków i katastrof popełnionych w takich stanach. Jeżeli następstwem wypadku lub katastrofy będzie śmierć człowieka - sąd będzie musiał wymierzyć karę nie niższą niż 5 lat pozbawienia wolności. Natomiast jeżeli następstwem wypadku będzie ciężki uszczerbek na zdrowiu innej osoby albo następstwem katastrofy będzie ciężki uszczerbek na zdrowiu wielu osób – nie niższą niż 3 lata pozbawienia wolności. Powszechnie przyjmuje się w doktrynie i orzecznictwie, że przepis art. 178 § 1 k.k. nie jest typem kwalifikowanym, lecz stanowi on okoliczność obostrzającą karę. W konsekwencji tego nie jest w nim przewidziane ustawowe zagrożenie karne, a więc wypadki i katastrofy, popełnione w warunkach określonych w tym przepisie - będą występami a nie zbrodniami”.¹

W uzasadnieniu do projektu ustawy zaproponowano ponadto uzupełnienie katalogu przyczyn nadzwyczajnego obostrzenia kary wobec sprawców przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji wskazanego w art. 178 § 1 k.k. (aktualnie należą do nich znajdowanie się w czasie czynu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego lub ucieczka z miejsca zdarzenia). Przyczyny te stanowią w istocie okoliczności, których wystąpienie powoduje, że stopień społecznej szkodliwości czynu ulega znacznemu zwiększeniu (stan nietrzeźwości lub znajdowanie się w stanie pod wpływem środka odurzającego), bądź też istotnie ujemnie wpływają na ocenę zachowania sprawcy po popełnieniu przestępstwa (ucieczka z miejsca z miejsca zdarzenia), co uzasadnia wymierzenie wyższej kary.

¹ (por. Art. 178 KK red. Stefański 2021, wyd. 26; Art. 178 SPK T. 8 red. Gardocki 2018, wyd. 2; M. Dąbrowska-Kardas i P. Kardas, Odpowiedzialność za spowodowanie wypadku komunikacyjnego w świetle regulacji k.k. z 1997 r., cz. II, Palestra 1999, nr 3-4, s. 37-41).

Aktualnie okolicznością szczególnie negatywnie charakteryzującą postawę sprawcy wobec popełnionego czynu, zaistniałą po jego popełnieniu, a więc stanowiącą jedynie okoliczność obostrzającą, a nie cechę czynu - jest ucieczka z miejsca wypadku lub katastrofy (zdarzenia).

Genezy wprowadzenia do Kodeksu karnego „zbiegnięcia z miejsca zdarzenia” stanowiącego występki z art. 173, art. 174 lub art. 177 należy poszukiwać w art. 44 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2021 r. poz. 450, z późn. zm., dalej „p.r.d.”) nakładającym na uczestniczącego w którymś z opisanych zdarzeń wiele obowiązków (sprowadzających się do usunięcia skutków zdarzenia, zabezpieczenia jego miejsca oraz udzielenia pomocy osobom, które odniosły w jego przebiegu obrażenia) mogących być zrealizowane wyłącznie w miejscu czynu (por. T. Razowski (w:) J. Giezek (red.) Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, Lex/el. 2014, t. 9 do art. 178).

Niewątpliwie negatywna ocena prawnokarna ucieczki z miejsca zdarzenia jest uwarunkowana chęcią uniknięcia odpowiedzialności karnej przez sprawcę albo też złagodzenia tej odpowiedzialności, np. w sytuacji, gdy sprawca zdarzenia chce ukryć fakt znajdowania się w stanie nietrzeźwości. Podobna pod względem aksjologicznym sytuacja zachodzi wówczas, gdy sprawca, bezpośrednio po popełnieniu w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego przestępstwa wymienionego w art. 178 § 1 lub projektowanym § 1a spożywa alkohol lub zażywa środek odurzający po to, aby wykazywać, że w czasie popełnienia przestępstwa nie był w stanie nietrzeźwości lub pod wpływem środka odurzającego.

Proponowana okoliczność obostrzająca jest analogiczna konstrukcyjnie i ma identyczne cele jak występująca od dawna w k.k. okoliczność obostrzająca w postaci zbiegnięcia z miejsca zdarzenia – spowodowanie nieopłacalności podejmowania po przestępstwie zachowań mających na celu uniemożliwienie udowodnienia stanu nietrzeźwości lub znajdowania się w stanie pod wpływem środka odurzającego w czasie czynu (działanie motywacyjne na sprawcę, aby nie podejmował po przestępstwie takich zachowań). Jak pokazuje praktyka, zdarzają się bowiem sytuacje, że sprawcy wypadków spożywają po nich alkohol właśnie w celu uniemożliwienia udowodnienia stopnia stanu nietrzeźwości w czasie przestępstwa, co jest wtedy znacznie utrudnione, wymaga przeprowadzania kosztownych badań (wyliczeń) retrospektywnych, które są jednak obciążone dużą niedokładnością, co często uniemożliwia skazanie w warunkach art. 178 k.k. sprawcy, który był w czasie czynu w stanie nietrzeźwości (zgodnie z zasadą, że

niedające się usunąć wątpliwości rozstrzyga się na korzyść oskarżonego – art. 5 § 2 k.p.k.). W orzecznictwie wskazuje się nawet, że jeżeli opiniowany w czasie zdarzenia nie znajdował się jeszcze w fazie eliminacji albo jeżeli spożywał alkohol po zajściu, wyliczenia retrospektywne są niewiarygodne (wyrok Sądu Rejonowego Gdańsk-Południe z dnia 25.10.2017, sygn. akt X K 988/16)

Obowiązujący stan prawny prowadzi zatem de facto do uprzywilejowania sprawców, którzy w ten sposób chcą doprowadzić do złagodzenia swojej odpowiedzialności karnej. Stąd też proponuje się uzupełnienie katalogu przyczyn nadzwyczajnego obostrzenia kary wobec sprawców przestępstw przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji wskazanego w art. 178 § 1 i projektowanym § 1a k.k. o spożywanie alkoholu lub zażywanie środka odurzającego po zdarzeniu, a przed poddaniem sprawcy przez uprawniony organ badaniu w celu ustalenia w organizmie zawartości alkoholu lub obecności środka odurzającego.²

INFORMACJE DODATKOWE:

Strona podmiotowa czynu zabronionego jest jednym ze znamion czynu zabronionego pod groźbą kary. Jest to stosunek wolicjonalno-intelektualny sprawcy do zarzucanego mu czynu. Innymi słowy, stronę podmiotową przestępstwa można ujmować jako zjawiska psychiczne, które wyrażają stosunek sprawcy do popełnianego przez niego czynu. Kwestię strony podmiotowej czynu zabronionego reguluje art. 9 k.k. Na gruncie brzmienia tego przepisu w ramach strony podmiotowej czynu zabronionego wyróżnić można umyślność i nieumyślność.³

Treścią umyślności jest zamiar popełnienia czynu zabronionego, tj. zrealizowania rzeczywistości objętej znamionami jego strony przedmiotowej. Tak jak poprzednie kodeksy, art. 9 § 1 obowiązującego k.k. rozróżnia dwie formy zamiaru: bezpośredni i ewentualny.

Zamiar bezpośredni (*dolus directus*) polega na tym, że sprawca chce popełnić czyn zabroniony. Stanowiąca treść zamiaru bezpośredniego chęć („chcenie”) popełnienia czynu zabronionego jest aktem woli, której zaistnienie uwarunkowane jest świadomością obejmującą okoliczności tworzące zespół znamion przedmiotowych czynu zabronionego, w tym skutek, jeżeli należy do tych znamion (przestępstwo materialne). Brak świadomości co do zaistnienia któregośkolwiek ze znamion czynu zabronionego (np. że rzecz, którą

² Uzasadnienie do projektu ustawy o zmianie ustawy - Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw – (druk sejmowy 2024).

³ M. Galiński, Ustalenie strony podmiotowej czynu zabronionego w przypadku sprawcy niepoczytalnego, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego. Acta Iuris Stetinensis, rok wydania: 2018.

sprawca nabywa lub zbywa pochodzi z czynu zabronionego; że dokument, którym posługuje się, zawiera dane nieprawdziwe itp.), jako błąd istotny, wyklucza umyślne popełnienie przestępstwa, a jeżeli jest wynikiem lekkomyślności lub niedbalstwa, może powodować odpowiedzialność występku nieumyślny, o ile ustawa tak stanowi (zob. uwagi do art. 28 § 1).

W zakresie nieumyślnych form winy w prawie polskim - poczynając od k.k. z 1932 r. - rozróżnia się lekkomyślność i niedbalstwo. W klasycznym ujęciu lekkomyślność (*luxuria*) polega na tym, że sprawca, który nie ma zamiaru popełnienia czynu zabronionego, przewiduje, że jego zachowanie się może wypełnić znamiona takiego czynu, jednakże przypuszcza - choć bezpodstawnie - że tego uniknie.

Niedbalstwo (*negligentia*) natomiast polega na tym, iż sprawca wprawdzie nie przewiduje możliwości popełnienia czynu zabronionego, ale powinien i mógł to przewidzieć. Przyjmowano, że jeżeli tak określona lekkomyślność albo niedbalstwo są „zarzucalne”, istnieje podstawa do przypisania winy nieumyślnej.⁴

OPRACOWAŁ

Maciej Kowalski

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz

⁴ Marek Andrzej, Kodeks karny. Komentarz, wyd. V, Opublikowano: LEX 2010.